

Legger wateren

Toelichting

sterke dijken
schoon water

Versie	Datum	Aanpassingen
1.0	9 februari-2022	Algemene toelichting legger wateren d.d. 04-10-2016
1.1	9 februari-2022	Algemene toelichting legger wateren en de 6 toelichtingen op de deelleggers zijn gecombineerd in dit document
2.0	29 maart 2024	Aangepast op inwerkingtreding Omgevingswet
2.1	07 april 2025	Aangepast voor legger wateren 2025
2.11	15 april 2025	Inhoudsopgave bijgewerkt (pagina nummers)

De afbeelding op het voorblad toont de aanleg van een natuurvriendelijke oever. Het primaire water verzorgt de afvoerfunctie, het tertiaire deel met een schuin talud heeft een functie voor waterberging en natuur.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding.....	1
1.1	Waarom een legger wateren?.....	1
1.2	Aanpassingen in de leggerwateren	1
1.3	Doel van dit document	1
2	Waterstaatswerken en afmetingen	2
2.1	Categorieën van oppervlaktewaterlichamen	2
2.1.1	Criteria voor de categorie van het water buiten de bebouwde kom.....	2
2.1.2	Criteria voor de categorie van het water binnen de bebouwde kom	3
2.1.3	Meerdere categorieën op één water	4
2.2	Onderdelen van de legger wateren.....	4
2.2.1	Oppervlaktewaterlichamen met profielen.....	4
2.2.2	Bergingsgebieden	5
2.2.3	Kunstwerken.....	6
2.3	De legger wateren en de waterschapsverordening	7
3	Onderhoudsplicht en onderhoudsplichtigen	8
3.1	De onderhoudsplicht voor wateren en bergingsgebieden.....	8
3.2	De onderhoudsplicht van kunstwerken	8
BIJLAGE 1.	Alfabetische lijst van begrippen	10
BIJLAGE 2.	Wettelijk kader	11

1 Inleiding

Dit document licht toe wat de functie is van de legger wateren en hoe Waterschap Rivierenland deze legger gebruikt. Tevens beschrijft het hoe de legger wateren is opgebouwd en welke afwegingen en keuzes er zijn gemaakt bij het opstellen hiervan. Relevante begrippen staan beschreven in bijlage 1. Bijlage 2 beschrijft het wettelijk kader van de legger wateren.

1.1 *Waarom een legger wateren?*

Waterschap Rivierenland is o.a. verantwoordelijk voor het beheer van circa 20.000 kilometer aan watergangen. Het betreft het beheer van kleine slootjes met een waterbergende functie tot en met de grote boezemwateren met een afvoerfunctie. Om enerzijds wateroverlast te voorkomen en anderzijds te zorgen voor voldoende water worden er eisen gesteld aan het onderhoud van de wateren en aan de ruimte eromheen. Informatie over deze wateren, zoals ligging, vorm en afmeting, staat in de legger wateren. In deze legger staat ook wie onderhoudsplichtig is en wat de onderhoudsverplichtingen zijn voor het water. Onderdeel van de legger wateren is een kaart waarop de ligging van wateren, bergingsgebieden en kunstwerken (zoals duikers, bruggen stuwen en gemalen) staan.

De legger wateren is bij Waterschap Rivierenland een gecombineerde legger, ook wel hybride legger genoemd. De normatieve legger (uit de omgevingswet), waarin de vorm, ligging, constructie en afmeting van waterstaatswerken staan, vullen we aan met de onderhoudsplichtigen en onderhoudsverplichtingen uit de onderhoudslegger (uit de waterschapswet). Deze hybride legger noemen we de legger wateren.

1.2 *Aanpassingen in de legger wateren*

Het watersysteem wordt regelmatig aangepast. Om deze reden wordt de legger wateren met regelmaat bijgewerkt en geactualiseerd. De legger wateren kan wijzigingen als gevolg van:

1. Menselijk ingrijpen, zoals het dempen of verleggen van wateren.
Deze wijzigingen worden met een projectbesluit of een vergunning uitgevoerd. Hiermee hebben belanghebbenden inspraak en is na oplevering duidelijk welke beheerbepalingen gelden.
2. Natuurlijke invloeden, zoals maaiveldddaling (door de drooglegging), erosie en sedimentatie van waterbodem (vanwege het doorstroom-/ bergingsprofiel).
3. Het wijzigen van normen waarop de legger wordt bepaald (indien dit niet leidt tot extra werk).
4. Wijzigingen in de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT); de feitelijke situatie wordt geaccepteerd indien daar vanuit het waterschap geen bezwaren tegen zijn.

1.3 *Doel van dit document*

Het doel van dit document is tweeledig:

1. Het weergeven van de functie van de legger wateren in relatie tot droge voeten en voldoende schoon water;
2. Het beschrijven van de wijze waarop de legger wateren is opgebouwd en waarvoor deze wordt gebruikt.

2 Waterstaatswerken en afmetingen

In de legger wateren zijn de volgende waterstaatswerken opgenomen:

- oppervlaktewaterlichaam of water, met bijbehorend dwarsprofiel;
- bergingsgebied;
- kunstwerk, bijvoorbeeld: aquaduct; bodemval; brug; duiker; gemaal; inspectieput; sifon of hevel; sluis; stuw; vaste dam; vispassage.

2.1 Categorieën van oppervlaktewaterlichamen

Voor het toekennen van een categorie aan een oppervlaktewaterlichaam wordt het belang ervan in beeld gebracht. Dit belang wordt duidelijk door de effecten te bekijken die ontstaan als het betreffende water er niet meer zou zijn. Het vervallen van de mogelijkheid om water aan te voeren, af te voeren en/of te bergen, in combinatie met de omvang van het gebied dat hierdoor schade ondervindt, is bepalend bij de beoordeling. Het belang wordt aangegeven met vier categorieën: primair-, secundair-, tertiair, en overig water (voorheen waren dit A-, B-, C-, en overig water). Door deze indeling kan een water met een hoger waterhuishoudkundig belang nooit op water met een lager waterhuishoudkundig belang afstromen.

Overige wateren zijn van ondergeschikt belang voor het watersysteem en staan niet in de legger.

Deze indeling in categorieën dient bijvoorbeeld om onderhoudsstroken of rijstroken aan te wijzen bij de primaire wateren, en om onderhoudsplichtigen en –verplichtingen aan te wijzen bij primair-, secundair- en tertiair water. Afhankelijk van de categorie van het water worden bepaalde activiteiten en werkzaamheden toegestaan.

2.1.1 Criteria voor de categorie van het water buiten de bebouwde kom.

Categorie	Criteria
Primair water (A-water)	– water met een belangrijke regionale aan- of afvoerfunctie (meer dan 50 ha bruto afwaterend oppervlak); – water waarin zich een peil-/debietregulerend kunstwerk bevindt (knijpvoorzieningen worden niet gezien als regelbaar kunstwerk); – water met een regionale bergingsfunctie; – water met een riool-overstort; – water met een belangrijke functie in de afvoer van kwelwater voor de stabiliteit van een kering; – water met belangrijke nevenfuncties, bijvoorbeeld water met een hoog ecologisch potentieel of een vaarweg; – water met een aanvoerfunctie voor een hoogwatervoorziening (zie ook secundair water). Indien een water aan één van de bovengenoemde omschrijvingen voldoet, zal het waterschap dit water aanwijzen als primair water.
Secundair water (B-water)	– water met een belangrijke lokale afwaterende functie (tussen de 20 en 50 ha bruto afwaterend oppervlak). Het gaat hier bijvoorbeeld om wateren die de samenvoeging vormen van twee of meer wateren of wateren met meer dan twee belanghebbende eigenaren; – water met een belangrijke landbouwkundige functie (hoogwaardige landbouw); – water waarbij in het gebied alternatieve afvoerwegen ontbreken;

	– water met een afvoerfunctie voor een hoogwatervoorziening (zie ook primair water). Indien een water aan één van de bovengenoemde omschrijvingen voldoet zal het waterschap dit water aanwijzen als secundair water.
Tertiair water (C-water)	– water met voornamelijk een waterbergende functie (tot 20 ha bruto afwaterend oppervlak). Deze bergingsfunctie is in het algemeen alleen voor het waterschap relevant bij wateren met een bovenbreedte van minimaal 1,5 meter. Maar er zijn uitzonderingen.
Overige water	– water (zoals greppels) waarin weliswaar water kan worden vastgehouden, maar die van ondergeschikt belang zijn voor het waterbeheer.

2.1.2 Criteria voor de categorie van het water binnen de bebouwde kom

Categorie	Criteria
Primair water (A-water)	– water met een belangrijke aan- of afvoerfunctie (meer dan 25 ha bruto afwaterend oppervlak); – water waarin zich een peil-/debietregulerend kunstwerk bevindt (knijpvoorzieningen worden niet gezien als regelbaar kunstwerk). – water met een riool-overstort; – water met lozingspunten van hemelwaterafvoeren (criterium vanaf 2 ha afgekoppeld bruto verhard oppervlak); – water met een belangrijke functie in de afvoer van kwelwater; – water met belangrijke nevenfuncties, bijvoorbeeld water met een hoog ecologisch potentieel of een vaarweg. – water met een aanvoerfunctie voor een hoogwatervoorziening (zie ook secundair water). Indien een water aan één van de bovengenoemde omschrijvingen voldoet, zal het waterschap dit water aanwijzen als primair water.
Secundair water (B-water)	– alle andere afwaterende wateren in het stedelijk gebied (tot 25 ha bruto afwaterend oppervlak); – ontwaterende wateren; – hoogwatervoorziening; – wateren met alleen een bergende functie (bijv. wadi's).
Tertiair water (C-water)	In stedelijk gebied worden geen nieuwe tertiaire wateren aangewezen, omdat: – de risico's in het stedelijk gebied relatief hoog zijn; – het tegengaan van verondieping en verlanding in het stedelijk gebied belangrijk is voor de waterkwaliteit in het stedelijk gebied. Een tertiaire categorie geeft daarvoor geen bescherming; – beleving van water belangrijk is in stedelijk gebied. Het onderhoud moet daarom goed worden geregeld. Een tertiaire categorie biedt daarvoor weinig mogelijkheden.
Overige water	water van ondergeschikt belang voor het waterbeheer.

2.1.3 Meerdere categorieën op één water

Om geen overbodige beperkingen of onderhoudsplichten op te leggen kent het waterschap soms langs de oevers van een primair of secundair water een lagere categorie water toe. In de waterschapsverordening wordt daartoe het water langs de oever met een andere categorie ingetekend. Deze lagere categorie water uit de waterschapsverordening wordt vervolgens gehanteerd met betrekking tot de onderhoudsplichten uit de onderhoudsverordening.

In onderstaande figuur ligt er naast de primaire watergang eenzijdig een strook secundair water.

Figuur 2.1: Een primair water met een secundair water langs de oever ingetekend in de waterschapsverordening. Het onderhoud van het secundaire water is voor de aanliggend eigenaar.

2.2 Onderdelen van de legger wateren

2.2.1 Oppervlaktewaterlichamen met profielen

De wateren en de kunstwerken dienen bepaalde afmetingen hebben. Bij het bepalen van die afmetingen wordt o.a. rekening gehouden met de bodemopbouw, de wijze en frequentie van onderhoud en ook met de functie van het water. Voorbeelden hiervan zijn:

- om wateroverlast te voorkomen moeten de wateren een minimale breedte en diepte hebben;
- bij natuurvriendelijke oevers is een schuin aflopend talud met een plas-dras zone belangrijk;
- voor het uitvoeren van onderhoud met een maaiboot is een vaardiepte van een meter nodig.

De benodigde breedte en diepte van wateren staan in de dwarsprofielen van de legger. Deze dwarsprofielen zijn op te vragen bij het waterschap. Er hoeft nooit dieper te worden gebaggerd dan de vaste bodem.

LEGGERAFFMETINGEN PRIMAIRE WATEREN

Voor oppervlaktewaterlichamen uit de categorie 'primair water' zijn er om de circa 250 meter leggerafmetingen bepaald en vastgelegd in dwarsprofielen. Bij het bepalen van deze leggerafmetingen is rekening gehouden met de reguliere aanwas van baggerspecie binnen het dwarsprofiel.

LEGGERAFFMETINGEN SECUNDAIRE WATEREN

Ook voor oppervlaktewaterlichamen uit de categorie 'secundair water' zijn om de circa 250 meter leggerafmetingen bepaald en vastgelegd in dwarsprofielen. Bij het bepalen van deze leggerafmetingen is rekening gehouden met de reguliere aanwas van baggerspecie binnen het dwarsprofiel. De controle op het in stand houden van de leggerafmetingen vindt plaats tijdens de diepteschouw.

Indien geen specifiek leggerprofiel aanwezig is geldt in het algemeen een minimale bodemdiepte ten opzichte van het vastgestelde zomerpeil en een bovenbreedte gelijk aan de op de legger vastgestelde breedte van het waterstaatswerk: voor wateren breder dan 2 meter geldt een minimale bodemdiepte van 0,5 m, voor wateren tussen 1 en 2 meter breed is dat 0,4 m, en voor wateren tot 1 meter breed is de minimale bodemdiepte 0,3 m.

Voor de secundaire wateren in de gebieden Alblasserwaard en Vijfheerenlanden is, vanwege de ligging in het veenweidegebied, een afwijkend standaard leggerprofiel vastgesteld. Dit standaard profiel heeft taludhellingen van 1 : 1,5. Voor secundaire wateren met een bovenbreedte van 3 meter of meer geldt een bodemdiepte van 0,50 m. Voor de secundaire wateren met een bovenbreedte tot 3 meter geldt een bodemdiepte van 0,30 m ten opzichte van het vastgestelde zomerpeil. Het standaard profiel dient vrij te zijn van bagger.

LEGGERAFFMETINGEN TERTIAIRE WATEREN

Voor oppervlaktewaterlichamen uit de categorie 'tertiair water' zijn soms leggerafmetingen bepaald. Gebiedspecifiek wordt wederom onderscheid gemaakt. Voor de tertiaire wateren gelegen in de gebieden Alblasserwaard en Vijfheerenlanden is, vanwege de ligging in het veenweidegebied, een standaard leggerprofiel vastgesteld. Dit standaard profiel heeft taludhellingen van 1 : 1,5, een bodemdiepte van 0,20 m ten opzichte van het vastgestelde zomerpeil en een bovenbreedte gelijk aan de op de legger vastgestelde breedte van het waterstaatswerk.

Wanneer er leggerafmetingen specifiek voor een tertiair water zijn vastgesteld, bijvoorbeeld om de bergingscapaciteit van het water te kunnen waarborgen, geldt dat daarbij tevens rekening is gehouden met de aanwas van baggerspecie binnen het vastgestelde profiel.

2.2.2 Bergingsgebieden

Bergingsgebieden zijn gebieden die tijdelijk kunnen onderlopen en zo voldoende ruimte voor de berging van (regen)water creëren. Bergingsgebieden maken deel uit van het watersysteem. Na de vastlegging van een bergingsgebied in het omgevingsplan en de legger is het waterschap bevoegd om het in gebruik te nemen. In de legger wateren 2025 zijn nog geen bergingsgebieden opgenomen.

2.2.3 Kunstwerken

Onderstaand staan, ter illustratie, enkele kunstwerken beschreven en in rood getoond op de kaart van de legger wateren. De opsomming is niet volledig.

BRUGGEN

Bij een brug worden de afmetingen en de onderhoudsplicht aangegeven.

Figuur 2.2a: Het waterstaatswerk brug. De brug onderbreekt de bodem van het water niet.

DUIKERS

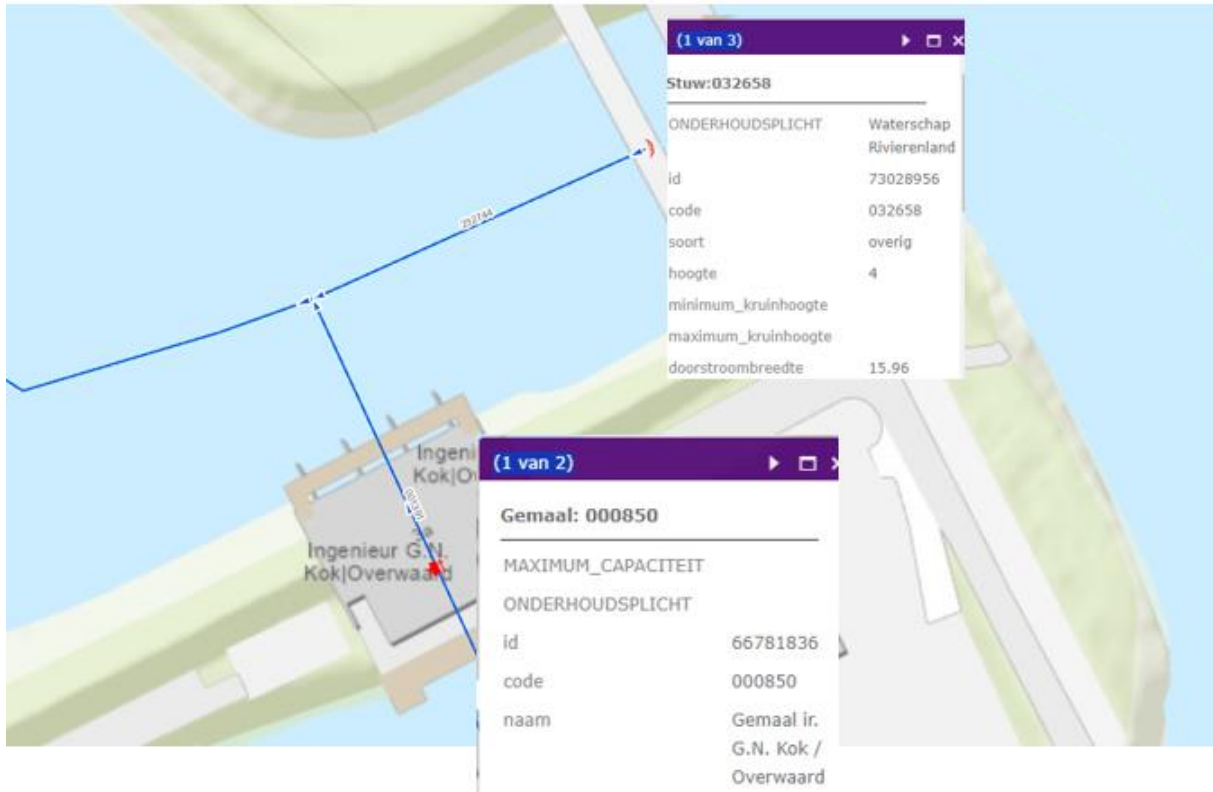
De functie van duikers in de legger wateren verschilt. Veelal dienen ze voor de toegang tot een perceel (toegangsdaukers) of om een doorgaande weg niet te onderbreken (wegduikers). Soms zorgen ze voor een doorgaande schouwroute (schouwduikers). De functie van een duiker bepaalt vaak de onderhoudsplichtige. Sifons en duikers worden hetzelfde afgebeeld op de legger.

Figuur 2.2b: Het waterstaatswerk duiker. Op de legger wateren staan ruim 30.000 duikers.

GEMALEN EN STUWEN

Gemalen en stuwen hebben meestal een peilregulerende functie en ondersteunen daardoor het functioneren van het watersysteem.

Figuur 2.2c: Het waterstaatswerk stuw. Een stuw regelt de waterhoogte boven- of benedenstrooms.

2.3 De legger wateren en de waterschapsverordening

De zonering van de waterstaatswerken en beschermingszones staan in de waterschapsverordening en niet in de legger wateren. In de waterschapsverordening staan de ruimtelijke regels die gelden in het beheergebied van waterschap Rivierenland en de werkingsgebieden waar deze regels gelden.

Van ieder waterstaatswerk wordt informatie vastgelegd. Deze wordt getoond in verschillende producten. Ieder waterstaatwerk wordt voorzien van:

- een unieke code en leggerafmetingen, in de (normatieve) legger wateren;
- de onderhoudsplichten en onderhoudsplichtigen, in de (onderhouds-) legger wateren;
- een vlak van de geografische ligging met beschermingszones, in de waterschapsverordening.

3 Onderhoudsverplichting en onderhoudsplichtigen

Om het watersysteem te laten functioneren is onderhoud nodig. In de legger wateren kan voor wateren en kunstwerken een onderhoudsplichtige worden aangewezen, in de onderhoudsverordening staat de onderhoudsverplichting verder aangeduid. Meningsverschillen over wie het onderhoud uitvoert en wat het onderhoud behelst worden hiermee voorkomen.

De onderhoudsplichtige is verantwoordelijk voor het instandhouden van het waterstaatswerk. Dit betekent het uitvoeren van gewoon en/of buitengewoon onderhoud. Een onderhoudsplichtige kan een onderhoudsovereenkomst aangaan met derden om het voorgeschreven onderhoud uit te laten voeren. De onderhoudsplichtige blijft echter volledig zelf verantwoordelijk.

3.1 De onderhoudsplicht voor wateren en bergingsgebieden

De onderhoudsplicht voor wateren en bergingsgebieden is afhankelijk van de categorie van het water zoals staat in onderstaande tabel.

Categorie water	Onderhoudsplichtige	Onderhoudsverplichting
Primair water (A-water)	waterschap	gewoon en buitengewoon onderhoud
Primair water gedeeld onderhoud (A-water gedeeld onderhoud)	waterschap	gewoon en buitengewoon onderhoud van de slootbodem
	aangrenzend eigenaar	gewoon onderhoud van het talud gerekend vanaf de insteek tot de teen van het onderwatertalud
Secundair water (B-water)	aangrenzend eigenaar	gewoon en buitengewoon onderhoud
Bermsloot in Altena	waterschap	gewoon en buitengewoon onderhoud
Tertiair water (C-water) met een specifiek leggerprofiel (wadi's)	aangrenzend eigenaar	buitengewoon onderhoud
Tertiair water (C-water) in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden	aangrenzend eigenaar	gewoon en buitengewoon onderhoud
Tertiair water (C-water) buiten de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden	N.v.t.	geen onderhoudsverplichting
Bergingsgebied met een specifiek leggerprofiel	eigenaar	gewoon en buitengewoon onderhoud
Overig water	N.v.t.	geen onderhoudsverplichting

TOELICHTING OP DE ONDERHOUDSP LICHT BIJ TERTIAIR WATER

Omdat de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden met name gelegen zijn in veenweidegebied dreigen de wateren veel sneller te verlanden dan elders in het beheergebied van het waterschap. Om de waterbergingscapaciteit in C-wateren te waarborgen geldt voor de aangrenzend eigenaren van deze wateren een onderhoudsplicht.

3.2 De onderhoudsplicht van kunstwerken

Bij kunstwerken is de onderhoudsplichtige in de legger aangewezen, de onderhoudsplicht omvat:

1. het openhouden van het doorstroomprofiel, vrij van ruigte en bagger;
2. het constructief onderhoud aan het kunstwerk, het in een goede staat van onderhoud houden van het kunstwerk, conform de leggerafmetingen.

BIJLAGE 1. ALFABETISCHE LIJST VAN BEGRIPPEN

aangrenzend eigenaar: de kadastrale eigenaar van het perceel gelegen binnen 1 meter vanaf de grens van het waterstaatswerk.

basisregistratie grootschalige topografie (BGT): een digitale kaart van Nederland waarop gebouwen, wegen, waterlopen, terreinen en spoorlijnen eenduidig zijn vastgelegd, de kaart is op 20 centimeter nauwkeurig en bevat veel details, zoals men die in de werkelijkheid ook ziet.

bergingsgebied: gebied waaraan op grond van de Omgevingswet een functie voor waterstaatkundige doeleinden is toegedeeld. Het gaat niet om een water of onderdeel daarvan, dat bedoeld is voor de verruiming van de bergingscapaciteit van een of meer watersystemen.

beschermingszone: aan een waterstaatswerk grenzende zone, waarin ter bescherming van dat werk voorschriften en beperkingen kunnen gelden.

kunstwerk: civieltechnisch werk voor de infrastructuur van wegen, water, spoorbanen, ,waterkeringen en/of leidingen niet bedoeld voor permanent menselijk verblijf. In de legger wateren zijn dit bouwwerken nodig voor het functioneren van het watersysteem, bijvoorbeeld gemalen, dammen, duikers, sluizen, bruggen en stuwen.

leggerafmetingen: de minimaal noodzakelijke afmetingen van een waterstaatswerk om aan de waterstaatkundige functies te kunnen voldoen, zowel waterkwantiteit als (ecologische) waterkwaliteit, en indien van toepassing de vaarwegfunctie.

onderhoudsplichtigen: natuurlijke personen of rechtspersonen die verantwoordelijk zijn voor het onderhoud van waterstaatswerken.

onderhoudsverordening: regelt de onderhoudsplichten ten aanzien van waterstaatswerken op grond van artikel 56 en 59 van de Waterschapswet.

onderhoudsverplichting: de aansprakelijkheid voor het onderhoud en de instandhouding van waterstaatswerken, conform de in de legger wateren opgenomen ligging, constructie en leggerafmetingen.

oppervlaktewaterlichaam: samenhangend geheel van water dat vrij aan het aardoppervlak voorkomt. Ook de stoffen die in het water zitten, vallen onder het oppervlaktewaterlichaam. Dit geldt ook voor de oevers, planten en dieren.

peil-/debiet regulerend kunstwerk: kunstwerk waarbij het waterpeil en/of de omvang van het debiet door de mens handmatig of geautomatiseerd kan worden gewijzigd.

projectbesluit: het projectbesluit als bedoeld in de Omgevingswet.

vaarwegbeheer: de aanleg en instandhouding van de infrastructuur voor de scheepvaart. De beheerder heeft als taak ervoor te zorgen dat de desbetreffende waterstaatsobjecten blijven beantwoorden aan de specifieke doelstellingen en eisen van de scheepvaart.

water: oppervlaktewaterlichaam.

waterschapsverordening: hierin staan alle regels die bepalen welke activiteiten waar mogen plaatsvinden en onder welke voorwaarden.

waterstaatswerk: water, bergingsgebied, waterkering of kunstwerk.

watersysteem: samenhangend geheel van een of meer oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen, met bijbehorende bergingsgebieden, waterkeringen en kunstwerken;

werkingsgebied: een gebied waarin de regels van de waterschapsverordening van toepassing zijn;

BIJLAGE 2. WETTELIJK KADER

Waterschap Rivierenland is als beheerder van de wateren op grond van artikel 2.39 van de Omgevingswet verplicht een normatieve legger vast te stellen, waarin is omschreven waaraan waterstaatswerken naar ligging, vorm, afmeting en constructie moeten voldoen.

Naast de legger op grond van de Omgevingswet is er ook een onderhoudslegger. De grondslag hiervoor is artikel 78, tweede lid van de Waterschapswet. De onderhoudslegger bevat de aanwijzing van onderhoudsplichtigen en de onderhoudsverplichtingen binnen het waterschapsgebied.

Waterschap Rivierenland kent een hybride legger wateren. Deze legger is een combinatie van de normatieve legger zoals bedoeld in artikel 2.39 van de Omgevingswet en de onderhoudslegger zoals bedoeld in artikel 78, tweede lid, van de Waterschapswet. De bijbehorende vlakken van de waterstaatswerken met beschermingszones, uit de waterschapsverordening, tonen we als achtergrondkaart bij de legger wateren.